

Naklank van “Bei uns in Ostende”

door Roger JANSOONE

“Het voorbij is niet dood. Het is niet eens voorbij. We maken het van ons los en we doen alsof we er niets van weten.”

(uit “Kindheitsmuster” (Patronen van een jeugd) van Christa Wolf, 1976)

Wisselwerking tussen geschiedenis en actualiteit

Uiteraard ongewild en onbedoeld, blijkt recente geschiedenis soms nauw aan te sluiten bij de actualiteit (en vaak ook omgekeerd!). Dit hoeft geen verbazing te wekken omdat wat nu en in de nabije toekomst gebeurt, doorgaans het gevolg is van wat in een recent verleden gebeurd is. Wie zich verdiept in *recente* geschiedenis en hierover een en ander publiceert, mag zich dan ook verwachten aan reacties van overlevenden en/of nabestaanden (hetgeen nooit het geval zal zijn wanneer je het bijvoorbeeld hebt over het beleg van Oostende!). Maar goed, voor “De Plate” is dat altijd mooi meegenomen, want dit verlevendigt zeker intern - via respons en “feedback” - de onderlinge wisselwerking en het debat binnen de vereniging, en betekent ook extern in zekere mate een inhoudelijke en maatschappelijke “verrijking” naar de buitenwereld.

Zo gaf het decembernummer (waarin enkele nabeschouwingen inzake maatschappelijk verweer en de noodzaak van *civiele preventie en defensie*, bij mijn bijdrage over “Voedselvoorziening vanuit de zeevisserij tijdens W.O.I”) aanleiding tot reacties van lezers, waarvan iemand zich zelfs afvroeg of ik soms *vooraf* reeds een “voorgevoel” had (of, meer nog, “inside information”) omtrent de huidige psychose van onveiligheid, beveiliging en civiele defensie. Mijn antwoord daarop is heel eenvoudig : als gepensioneerd en “odd man out” ben ik niet meer “dans le secret des dieux”. Hier geldt enkel nog het oeroude adagium van “l’histoire se répète”, en dit vanuit de traditionele lichtzinnigheid, zorgeloosheid, onachtzaamheid en veronachtzaming bij de terzake verantwoordelijke instanties, vooral qua *preventie*, want het is altijd veel beter (en ook veel goedkoper) te kunnen voorkomen dan achteraf te moeten genezen! De geschiedkundige kan dit enkel vaststellen en betreuren vanuit een historische achtergrond. En meer moet je daar niet achter zoeken. Overigens zeer opvallend en merkwaardig : “in tempore non suspecto” was er in dat decembernummer (en kennelijk enkel in “De Plate”) ook sprake van de intussen al lang “verdwenen” Nationale Veiligheidsraad ... en nauwelijks een maand later werd er opnieuw een Nationale Veiligheidsraad opgericht ! Toeval of niet ? En de ironie van het lot wil dat aan het hoofd van het Ministerie van Binnenlandse Zaken *én van Nationale Veiligheid* (een typisch marxistisch geïnspireerd project, jarenlang beraamd en uitgewerkt) ... nu plots een Minister staat die wel allerminst kan verdacht worden van ook maar enige vorm van verborgen marxistische denkbeelden! Geschiedenis van België is en blijft een historie van “Gods wegen zijn wonderbaar”, vaak met een Oostendse kleur van “appelblauwzeegroen”. Een kluifje voor historici !

“Kienders van den Duuts” : een onverwachte getuigenis ?

Maar in het januarinumnummer had ik het over “Bei uns in Ostende : de Oostendse Duitsers”, en meer bepaald ook over “intieme relaties met de vijand”. Vanzelfsprekend wist ik vooraf dat - zelfs nu nog in 2015 - ik hiermede bij sommigen een gevoelige snaar zou kunnen raken, in casu bij de blijkbaar vrij talrijke “kienders van den Duuts” (overigens thans nog geen hoogbejaarden, want allen in dezelfde leeftijdsgroep van nu vooraan in de zeventig) ... en uiteraard niet meer bij hun moeders die immers intussen allen zijn overleden. Ik heb dit dan ook vooraf grif toegegeven, aanstippend dat het hier inderdaad gaat om een “zeer delicaat gegeven”, doch meteen ook dat

“zoveel jaren later de tijd nu voldoende *rijp* geworden is om ook dit delicaat aspect van de bezetting in het geheel van deze kroniek op te nemen”, ook al worden “zelfs nu nog sommigen hieraan liefst niet meer herinnerd”.

Dat laatste (waarvoor ik wel een beetje gevreesd had) blijkt eigenlijk niet het geval te zijn, wel integendeel. Want, gelet op enkele reacties (waarvan één zelfs schriftelijk), lijkt deze alleszins nogal ongewone bijdrage bij de betrokkenen veeleer een “bevrijdend” effect te veroorzaken, in de zin van “eindelijk kan er nu eens over gepraat worden!”. Zoals ik zelf had onderlijnd, waren die vrij talrijke “oorlogskinderen” allen uiteraard onschuldige kinderen die hierdoor veelal werden opgezadeld met een levenslang trauma als kind van een Duitser (dit laatste voor zover zij zelf dat konden te weten komen, wat allicht niet steeds het geval geweest is). Dit uiteindelijk “bespreekbaar” maken, moge dan ook in zekere mate als een verdienste beschouwd worden van het publiceren van deze bijdrage in “De Plate”. Want tot dusver bestond er hiervan geen voorgaande. Er was enkel een bestendig en loodzwaar taboe, een duistere “omerta”, een thema “worüber man nicht spricht”.

Deze reacties waren een onverwachte getuigenis, of, misschien beter gezegd, het “zich outen” vanuit een jarenlang onderdrukte, verdrongen en verzwegen strikt persoonlijke “condition humaine”. *Onverwacht* omdat niets erop wees dat nog ooit iemand vanuit die angstvallig toegedekte en broze achtergrond naar voor zou treden en zich kenbaar zou maken, zij het dan wel niet publiek (wat nogal begrijpelijk is). Misschien wordt daarmee allengs *definitief* een bladzijde omgeslagen van een onverkwikkelijke en traumatiserende episode en aspect uit de geschiedenis van de bezetting ?

Vanuit een ver verleden en toch nog dichtbij ...

Met uitdrukkelijke toestemming en goedkeuring van betrokkene wordt - zij het wel anoniem (zeer begrijpelijk en aanvaardbaar) - hierna de tekst afgedrukt van de brief die ik hierover ontving vanwege één van die “oorlogskinderen” :

“Als jarenlang trouw lid van “De Plate” heb ik als ex-Oostendenaar met veel belangstelling uw vervolgreeks “Oostende tijdens de bezetting 1940/44” gelezen. De laatste aflevering (deel 20) “Relaties met de vijand” heb ik al wel drie keer gelezen, omdat ik ook in het geval verkeer, met name oorlogskind dus. In het kort ziet het er zo uit : Mijn moeder heeft 18 jaar lang als dienstmeid gewerkt in het gekende *Hôtel de Flandre* op de Leopold I - plaats. Daar moet een en ander gebeurd zijn, zodat ik op 06/07/1943 ter wereld kwam in de Brusselse gemeente Schaarbeek (want het mocht natuurlijk niet geweten zijn in Oostende). Nu is mijn grote vraag nog steeds “Zou het bewuste hotel tijdens deze periode open geweest zijn of bezet door de Duitsers als eventuele Kommandantur?”. Ik beschik jammer genoeg over geen enkele naam. In het hotel ben ik nog jaren kind aan huis geweest, raar allemaal. Moest u met de kennis over deze periode eventueel iets of wat meer kunnen vertellen, het zou mij een groot plezier doen. Ik heb vroeger te lang gewacht om de juiste personen te contacteren, en nu is bijna iedereen gestorven. Mijn moeder zelf heeft er nooit over gesproken met mij ! “.

In een daaropvolgende brief (ingevolge een door mij verstrekte toelichting) schreef hij nog het volgende :

“Hartelijk dank voor uw vlug antwoord op mijn brief betreffende oorlogskinderen. Ik ben mij ervan bewust dat ik te lang heb gewacht om vroeger onderzoek te doen. Dat komt door beroepsbezigheden en ook wat angst. Hierbij verleen ik dan ook mijn toelating om mijn brief te

publiceren in “De Plate”, evenwel anoniem. Toch voel ik een zekere boosheid tegenover mijn moeder (gestorven in 1994) omdat ze tot het laatst gezwezen heeft. Ik ben in elk geval wettelijk erkend en geadopteerd door, die dan in 1945 mijn moeder gehuwd heeft”.

Vanuit een intussen reeds ver verleden, en sowieso ergens toch nog dichtbij, klinkt dit als een klacht uit de mond *van allen die in dit zelfde geval verkeren* (en dat zijn er heel wat!). Men moet geen psycholoog zijn om te beseffen dat het hier, in hoofde van de moeder, ging om een strikt individueel “verdringen” en “doodzwijgen” van een “misstap” die (ofschoon in “normale” omstandigheden de gewoonste zaak van de wereld) na de bevrijding bijzonder zwaar werd aangerekend. Want verliefd worden is van alle plaatsen en van alle tijden ! En, als gevolg hiervan, een kind krijgen, wat is hier verkeerd aan ? Maar na de bevrijding lag dat totaal anders! Dat “aanpappen met de vijand” werd - zeker vanuit het mannelijk deel van de bevolking - beschouwd als een laaghartige daad van “incivisme” en zelfs van “landverraad”, ook al was er in het Strafwetboek geen enkele bepaling voorzien wat betreft dergelijke “relaties” en was dit dan ook - juridisch gezien - niet strafbaar. Maar louter *psychologisch* gezien, vanuit een jarenlange onderdrukking en verknechting, voelde de toenmalige mannenwereld dit aan als een pijnlijke kaakslag en vernedering. Vandaar dan ook reeds dadelijk na de bevrijding die genadeloze jacht op “Duitse hoeren” en het publiek te schande maken van zij die gesnapt werden, duidelijk een psychologische “compensatie” en uitlaatklep voor die al te lang onderdrukte onlustgevoelens en woede. Bijgevolg, zelfs jaren later was het voor die “gevallen” vrouwen nog steeds niet raadzaam om hiermede naar buiten te komen, ook al riskeerden zij geen gerechtelijke vervolging (er was hiervan trouwens een afschrikwekkend precedent : de “Kienders van den Duuts” van 1914/18 ... en hun moeders !). Het “wegmoffelen” van zichzelf en (vooral) van het eigen kind, was bij al die vrouwen dan ook nogal begrijpelijk, ook al werd het kind hierdoor opgezadeld met een levenslang trauma ... en met de voor de hand liggende, prangende doch onoplosbare vraag “Wie was dan eigenlijk mijn échte vader?”. Indien dit hier nu allemaal nog even op een rijtje wordt gezet, dan is dit vanzelfsprekend niet om oude wonden weer open te rijten, doch enkel om uiteindelijk wat begrip op te brengen voor de uitzonderlijke situatie waarin die vrouwen hebben verkeerd, ... waardoor zij zelf insgelijks werden opgezadeld met een levenslang trauma.

“ Allo ! Allo ! “

Tijdens de bezetting was in Oostende de Kommandantur gevestigd in “Hôtel du Parc” (een parel van *Art Deco* , thans prachtig gerenoveerd), terwijl het imposante “Hôtel du Louvre” (nu al jarenlang met sloop bedreigd) een restaurant en club was voor officieren. In diezelfde mooie buurt lag aan “ ’t Peird ” (het ruitersstandbeeld van koning Leopold I) het statig (intussen verdwenen) “Hôtel de Flandre”, een hotel-restaurant met gastronomische allures dat gekend was voor zijn “buffet froid”. Hotels van de hogere prijsklasse waren vrijwel enkel toegankelijk voor officieren (... en voor discreet “Damenbesuch”, want zij hadden ook bepaalde “behoeften” die niet louter culinair waren maar ergens wel in het verlengde lagen van een gezellig etentje). In het centrum van Oostende waren dat doorgaans marineofficieren (Kriegsmarine), omdat de meeste officieren van de Wehrmacht en van de FLAK ingekwartierd waren in hotels in Mariakerke, in de omgeving van de belangrijkste batterijen van de Atlantikwall . Dit geeft dan ook een eerste, zij het zeer summiere aanwijzing omtrent het vaderschap inzake deze oorlogskinderen.

Terloops hierbij even aangestipt : over het hotelbedrijf tijdens de bezetting is er opvallend weinig gepubliceerd ... en dat heeft wellicht zijn reden. Indien “door oorlogsomstandigheden” het toerisme plots en totaal was weggefallen, dan was er intussen al vlug een ander soort “cliënteel” opgedaagd, weliswaar geen toeristen maar toch vaste en trouwe klanten, doorgaans “anständig” en meestal niet slecht bij kas. De hoteluitbaters hebben er ongetwijfeld een goede zaak aan gedaan. Feitelijk was er

daar niets verkeerd aan, en overigens was er geen enkel alternatief. Doch onvermijdelijk en ook nauwelijks merkbaar was de grens tussen een “afstandelijke” uitbater en een voor de Duitsers “inschikkelijke” vertrouwenspersoon vaak flinterdun. In de humoristische Britse TV-serie “Allo! Allo!” werd daarmee flink de draak gestoken (en kwamen de Duitsers zeker niet onsympathiek te voorschijn!), en die serie werd trouwens overal zeer populair, blijkbaar tot verrassing en ergernis van nogal wat vaderlandslievende verenigingen. Met andere woorden : hoe kon je in de dagelijkse omgang en praktijk jarenlang een goede patriot blijven te midden van al die Duitse officieren ?? (een gewetensvraag die zich toen vanzelfsprekend niet alleen stelde voor hoteluitbaters maar ook voor iedereen die ergens op een of andere manier werd ingeschakeld in de Duitse oorlogsinspanning of in wat daarmee verband hield). Na de bevrijding hebben die hoteliers dan maar vlug en geruisloos deze bladzijde (een “intermezzo”) omgeslagen en zijn zij opnieuw gestart met “business as usual”, terug naar de tijd van toen. Over die nare bezettingstijd werd er dus niet meer gerept. Maar een officier van destijds werd bijna lyrisch wanneer hij het veel jaren later nog had over die hotels in Oostende : “Dort konnten wir ja den Alltag im Krieg leicht vergessen. Denn wir möchten viel Freiraum genießen für unsere ganz persönlichen Erlebnisse, *ja fast Urlaubserlebnisse* , egal ob es Krieg wäre oder nicht! Und wir machten die Nacht zum Tag, manchmal mit einer schönen Frau! Ja, toll !” (1) Of, in pittig Oostends : ze waren hier dus zeker niet “in den aap gelogeed”!

In het beroemde oorlogsverhaal van Vercors “Le silence de la mer” (clandestien reeds gepubliceerd tijdens de bezetting en nadien ook verfilmd) gaat het om een alleenstaande vrouw bij wie een Duitse officier is ingekwartierd. Kennelijk wordt hij op haar verliefd, doch zij loopt hem straal voorbij en weigert met hem ook maar één woord te spreken. In dit verhaal (een “roman” kan je het bezwaarlijk noemen) gebeurt er ogenschijnlijk vrijwel niets, ... maar toch gebeurt er eigenlijk zeer veel in dit langzaam aanlopend emotioneel spanningsveld, deze “silence de la mer”. Als literaire prestatie een echte “tour de force”, zonder voorgaande in de literatuur ! Uiteindelijk wordt de officier *op eigen verzoek* overgeplaatst naar het Oostfront. Bij het ijzig stil maar blijkbaar wel gevoelsgeladen afscheid prevelt zij toch nog slechts één woord : “Adieu...”. Dit in schrille tegenstelling tot de vele woorden (en niet alleen woorden!) die worden uitgewisseld in het uitbundig “Allo! Allo!”. Enkel verzetslieden (in de breedste zin van het woord) hielden zich volledig “zuiver op de graat” en steeds op behoorlijke afstand. Maar zelfs dat is in “Allo! Allo!” niet altijd het geval ! Tja, bezetter en bezette bevolking leefden niet elk op een andere planeet, wel integendeel. *Ach, man lebte ja durcheinander ...*

Vaderschap en burgerlijke stand

Een andere mogelijke aanwijzing omtrent het vaderschap geeft de plaats van registratie van het kind bij de burgerlijke stand. In de periode november 1942/augustus 1944 was er in het kasteel van Wégimont (provincie Luik) een kraamkliniek van de *SS-Lebensborn*-organisatie, onder de benaming “SS-Heim Ardennen”. Hier kwamen een aantal “oorlogskinderen” ter wereld, verwekt door Duitse militairen, waarschijnlijk vooral officieren (en niet noodzakelijk allen van de SS), doch hierover is verder niets bekend omdat bij een brand in 1964 het archief volledig verloren ging. Het is wel nagenoeg zeker dat de kinderen die niet direct terechtkwamen in Duitsland in een kindertehuis of bij een pleeggezin, allen geregistreerd werden bij de burgerlijke stand in de omliggende gemeenten. Want de Duitsers - met hun hang naar *Aktenhaltung* en *Gründlichkeit* - hadden een manie om van iedere geboorte of overlijden officieel aangifte te doen bij de Belgische burgerlijke stand (zelfs van ieder “verdacht overlijden” in het kamp van Breendonk!) ... want “Ordnung muss sein!”. Vermoedelijk was er ergens *ook in Brussel* een dergelijke “centrale” kraamkliniek, ... gelet op - een gissing “bij deductie” - het aldaar relatief groot aantal dergelijke geboorten, nogal verrassend omdat er in Brussel en omgeving vrijwel geen Duitse troepen gelegerd waren, doch enkel de *Militärverwaltung* en de Gestapo (die allicht andere “relaties en contacten”

op het oog hadden!). Bedoeld aantal stond overigens in schril contrast met de opvallende daling van het aantal “wettige” geboorten, een normaal en evident verschijnsel in oorlogstijd (en met nadien dan telkens een “babyboom”!).

Met andere woorden, er zat hier kennelijk een goed georganiseerde en wijd vertakte organisatie achter, voorzeker niet formeel zoals in Nederland (met aldaar een eigen onderafdeling van de *Nationalsozialistische Volkswohlfahrt*) maar dan toch in de praktijk *informeel* en oogluikend , vooral indien achter de schermen een officier te gepaste tijde “een stille wenk” kon geven (alleen al het verkrijgen van een “Schein” om - zoals voor een “discrete” bevalling in Brussel - het *Sperrgebiet* tijdelijk te mogen verlaten, was normaliter al niet vanzelfsprekend, zeker wanneer je dat dan nog moest bekomen vanwege de beruchte “Dikke Jef”!). Doch het fijne van de zaak zullen we nooit te weten komen. In elk geval werden ook daar de baby’s (“uneheliche Besatzungskinder”) geregistreerd bij de burgerlijke stand, uiteraard enkel op naam van de moeder (dus als “onwettige geboorte” en “van een onbekende vader”). Want de Duitse vader - vaak reeds gehuwd en bijgevolg in de “Heimat” soms vader van één of meer kinderen - had er zeker geen behoefte aan, om hier ook nog eens op te duiken in een officiële akte van de Belgische burgerlijke stand! Dit “vaak reeds gehuwd” wijst op het feit dat vanaf begin 1943 (Stalingrad!) de jongere en veelal nog ongehuwde militairen in toenemende mate werden ingeschakeld aan het Oostfront. En de ouderen die hier achterbleven, waren doorgaans reeds gehuwd of bleven meestal niet lang ongehuwd ... al was het maar om niet ervan te worden verdacht “schwul” te zijn, en ook om te kunnen ontsnappen aan “Einsatz” aan het Oostfront! Op die manier bleef de “misstap” van de vrouw in de woonplaats van herkomst onbekend ... en kon de moeder nadien ergens “een tweede leven” beginnen, zonder veel risico op “moeilijkheden”. Dit “systeem” verliep alzo gesmeerd en moeiteloos en paste trouwens perfect in de nazi-doctrine met het oog op het creëren en steeds verder uitbreiden van een “zuiver” Germaans ras, waarbij het *toen* weinig of geen belang had dat de Duitse vader zich niet kenbaar maakte, ... ook al blijkt dit anderzijds *later* voor het kind natuurlijk ontzettend belangrijk te zijn.

In de maalstroom

Het is erg jammer dat dit allemaal zo heeft moeten gebeuren. Wie heeft hieraan schuld ? Wie zonder zonde is, gooi de eerste steen ... Indien er naar schuldigen moet gezocht worden, dan allereerst bij de oorlogsstokers die deze oorlog hebben veroorzaakt. Niet alleen die oorlogskinderen maar ook de betrokken moeders zijn dan eigenlijk in zekere zin *zelf ook een oorlogsslachtoffer*. Door de al dan niet zachte dwang van specifieke oorlogsomstandigheden zijn zij immers vaak ongewild en onbewust in een situatie terechtgekomen die zij zich nooit hadden kunnen voorstellen en die zij in elk geval niet hadden kunnen voorzien. En vandaag gebeurt iets dergelijks nog in conflictgebieden zoals Nigeria en Irak, waar meisjes en jonge vrouwen door jihadisten massaal worden ontvoerd en gedwongen tot een “huwelijk”. Wel “iets dergelijks” , want die vergelijking gaat alleszins niet helemaal op, maar het wijst toch nog steeds op de *kwetsbaarheid* van vrouwen die in crisis- of conflictsituaties meegesleurd worden in de maalstroom van gebeurtenissen waarop zij zelf geen vat hebben, ... met alle gevolgen van dien ook voor hun kinderen die eventueel hierna ter wereld komen!

Vanzelfsprekend (doch bij historici nog altijd niet zo evident!) kan en mag in deze nabeschouwingen *een Duits standpunt* niet ontbreken, ... de Duitser als “dritte im Bunde”. Niet zo lang na de oorlog had ik toevallig aangaande dit thema een interessant gesprek met een gewezen Wehrmacht-officier die “damals im Besatzungsraum” een oorlogsliefje had (blijkbaar een hechte relatie) met wie hij nadien “trotzdem” in contact gebleven is via “poste restante”. Wederzijds hadden zij gegronde redenen om het maar liefst daarbij te houden, ... een “afstandelijke” en

uitzichtloze “verbodene Liebe” en alzo in zekere zin ook een “parallel en dubbel leven”. Hebben zij elkaar ooit nog ontmoet ? Al met al, een mooi liefdesverhaal, maar dan toch nogal tragisch, voorzeker voldoende stof voor een aangrijpende roman of zelfs een ontroerende film. In een oprechte bui verklaarde hij : “Diesere Frauen wurden während der Besatzung schon länger mit anti-deutschen Ressentiments konfrontiert. Nach der Befreiung ihres Landes befanden sie sich in einer bedrückender Situation. Aber das Dritte Reich, die Nazis und die durch nichts zu rechtfertigenden Kriegsverbrechen hatten selbstverständlich gar nichts mit ihrer eigenen Praxis zu tun, nach dem sie während des Krieges ihr Leben und ihre Liebe gestaltet hatten. Dennoch wurden sie eigentlich moralisch gedrängt, ihre Patriotismus durch Distanzierungen gegenüber Deutschland unter Beweis zu stellen. Und diese ständige Forderung wurde zunehmend *als Ausgrenzung* erfahren. Das Misstrauen das hinten solche Forderungen steht, erschwert dann unvermeidlich das Zusammenleben im Alltag” (2) . En dit geldt kennelijk ook *vandaag nog* steeds voor zowel enkelingen als minderheden die, als maatschappelijk “atypisch”, zich in onze samenleving “ergens” tussen hamer en aambeeld bevinden. Ja, ... *Honni soit qui mal y pense !*

Het verhaal *van de moeders* zelf komt in deze “naklank” voorzeker niet voldoende aan bod. Maar dat is niet te wijten aan de auteur maar zeer duidelijk aan het totaal ontbreken van historische bronnen (die nu niet meer kunnen achterhaald worden want “la bataille finit à défaut de combattants”) . Het is dan ook een verhaal geworden dat niet alle zijden van deze problematiek belicht, en dit bij gebrek niet alleen aan schriftelijke maar ook aan mondelinge bronnen (die trouwens ook subjectief zijn en die berusten op de persoonlijke herinneringen van een individu). Dit is dus wel degelijk een vorm van geschiedschrijving, maar dan wel een vorm die met de nodige omzichtigheid moet gelezen en geïnterpreteerd worden omdat niet alle bronnen gekend zijn en kunnen aan bod komen ... en er vrijwel geen kans is dat dit nog ooit een andere wending zal nemen. Maar het is misschien beter dan helemaal niets. De kwestie wordt hierdoor in ieder geval “aangeraakt”. Wel mag erop gewezen worden dat een groot verschil met de “gevallen” vrouwen in W.O.1, lag in het feit dat vooreerst in augustus/september 1914 een aantal vrouwen werden verkracht, en dat vervolgens tijdens de bezetting een nog groter aantal vrouwen “om den broode” hebben getippeld of met een Duitser hebben “aangepapt”, terwijl nog anderen (zoals in W.O.2 meestal het geval was) gewoon verliefd werden op een Duitser. De prostitutie in W.O.2 was overigens veelal een voortzetting van de reeds bestaande “professionele” prostitutie en wist zich trouwens dadelijk na de bevrijding in september 1944 moeiteloos en snel “aan te passen” aan de bevrijders, blijkbaar niet gehinderd door repressie of epuratie ! In veel opzichten waren beide bezettingen totaal anders.

“ich weiss es wird einmal ein Wunder geschehen ... “

Tot slot anderzijds misschien ook nog een andere (*maar dan voor ons allen*) nogal “delicate” vraag : hoe verklaar je dat *in alle bezette landen* zoveel vrouwen “vielen” voor een Duitser ? Wat hadden die Duitsers dat eigen mannen *blijkbaar niet hadden* ? (meer bepaald en vooral de officieren, destijds meestal nog steeds van oude Duitse adel of uit de hogere burgerij). Een vraag die tot dusver blijkbaar nog nooit gesteld geweest is in het historisch onderzoek over die bezettingsjaren, waarschijnlijk niet uit onwil, gemakzucht of onverschilligheid maar veeleer vanuit een stereotype beeldvorming over “de gehate bezetter”, de boeman, de sinistere achtergrondfiguur, die bestendige bedreiging, dat onheil. In een vorige bijdrage heb ik een poging gedaan om een paar beweegredenen te vinden (zowel van individuele als maatschappelijke aard) die deze aparte vorm van “Deutschfreundlichkeit” zouden kunnen verklaren. Maar misschien was er ook nog een andere, een “culturele” reden.

In Brussel had ik destijds een al wat oudere vrouwelijke collega (bij het begin van de bezetting kennelijk ook niet ongevoelig voor het Germaans charme-offensief), die zich hierover liet ontvallen

: “Ces messieurs, ils avaient quand-même beaucoup de culture et, en plus, un goût très sûr”. Wie ooit de fijnzinnige film gezien heeft “What women want” (met macho Mel Gibson als “accidentele” vrouwenkenner), zal kunnen toegeven dat hierin wel een kern van waarheid schuilt. In het veel omvattend Franse woord “culture” gaat het om heel wat meer dan louter “cultuur”, doch in niet geringe mate ook om omgangsvormen, hoffelijkheid en “savoir vivre”, “la qualité de la vie”, vaak overgoten met een vleugje romantiek of dan toch een aardig stukje gevoelsleven, attenties en emoties, en inlevingsvermogen. Kortom : “gecultiveerd” zijn. Welnu, in Duitsland (niet of nauwelijks beroerd door de *rationele* “Eeuw van de Verlichting”) is er kennelijk iets blijven nahanen van het middeleeuwse “hoofse leven” met een quasi-verering voor “dé vrouw” (waaruit de Maria-verering is ontstaan) en een poëzie waarin een hoog-idealistische opvatting van “dé liefde” tot uiting komt (een voorloper van “Valentijn”?). Door hun typische en strakke opvoeding en vorming (muzikaal, artistiek, literair, filosofisch) hadden die Duitse officieren doorgaans een vorm van “culture” die destijds bij heel wat vrouwen in de smaak viel, ook al was het uiteraard niet typisch Frans maar allemaal nogal eenvormig, glad, ingestudeerd en formalistisch, doch daarom niet oppervlakkig, en dit bij ogenschijnlijk fijn besnaarde “Herren” ... die, indien nodig, wel in een minimum van tijd konden veranderen in keiharde en gevaarlijke krijgers (ook al weer typisch Duits!) . Het is deze alhier ongewone “mix” van mannelijke eigenschappen, talenten, verworvenheden en vaardigheden die in die sombere bezettingsjaren op overigens eerbare vrouwen een bepaalde aantrekkingskracht heeft uitgeoefend. “Das Land der Griechen mit der Seele suchend ...”, dixit Goethe in “Iphigenia in Tauris”. De ziel als zoekprentje ... Overigens, qua uiterlijk en verschijningsvorm : ook het oog moest wat hebben! Die galante Duitsers waren allen goed doorvoed en piekfijn uitgedost in een fraai uniform, terwijl onze mannen er allengs veelal slonzig bijliepen, in afgedragen en eindeloos opgelapte kleren en schoenen, uiteindelijk nog slechts een armzalig omhulsel van een ondervoed lichaam. Ja, de kleren maken de man, en “buikje rond, manneke gezond!”.

Verliefde paartjes (waaronder nogal wat Duitsers) gingen toen in Oostende graag dansen in “ ‘t Laiterietje”, prachtig en idyllisch gelegen in “het bosje” (het Maria-Hendrika park), en dit o.a. op de meeslepende muziek van de populaire Zarah Leander (Zweeds maar optredend in Duitsland), met haar betoverende en zacht omfloerste stem, zoals in : “Ich weiss, es wird einmal ein Wunder geschehen, und unsere Liebe wird niemals vergehen ...” (3), een echte “Schlager”, iets in het genre van “Lili Marleen”. Maar zij wist alles ook nuchter te relativiseren wanneer zij zong “Davon geht die Welt nicht unter” (4). Zoals ook wanneer zij werd voorgesteld aan propagandaminister Josef Goebbels die, zinspelend op haar joodse afkomst, niet kon nalaten haar erop te wijzen dat “Zarah” een joodse naam is, waarop zij gevat antwoordde “Maar dat is toch ook het geval met de naam Josef!”. Op de Duitse radio had je “das Wünschkonzert” (een veel en aandachtig beluisterd verzoekprogramma en eigenlijk een romantische afwisseling met de niet zo romantische berichtgeving van de BBC !) en in de danszalen werd je dromerig en zalig meegevoerd “auf Flügeln des Gesanges”, met Zarah Leander, Marika Röck en andere toen ook bij ons zeer populaire zangers. Het is nu allemaal voltooid verleden tijd en voor de jongere generaties zelfs volslagen onbekend, maar dit was toen een intieme en introverte wereld, een gevoelswereld waarin velen zich echt en volledig hebben laten meeslepen en die daarom bij de thans zeldzaam geworden “laatste getuigen” zeker nog een belangrijke gevoelswaarde heeft,... en niet noodzakelijk met een “look back in anger”!

Op het jaarlijks Vriendschapsfeest van de alom gekende Jeannette Remaut (een reünie van veelal rasechte Oostendenaars) zat ik onlangs aan tafel met een dame die destijds bij de bevrijding van Oostende toch al 12 jaar was. Via het “Wünschkonzert” op de radio kende zij al die liedjes van Zarah Leander, zowel tekst als melodie, en zoveel decennia later kon ze die nog zeer goed herinneren. Het was dan ook echt ontroerend, hoe zij nog perfect en met de juiste stemintonatie

wist te zingen van “Ich weiss,es wird einmal ein Wunder geschehen”. Terloops aangestipt : aan diezelfde tafel zat de weduwe van de legendarische Jan Dreesen, en daar zij helaas intussen op 2 maart 11. overleden is (op de gezegende leeftijd van 93jaar), meen ik hierbij nog te mogen vermelden dat zij van het ophalen van die oude herinneringen kennelijk nog met volle teugen genoten heeft. Nu moet je wel goed beseffen dat er daar in de zaal ook nog enkele disgenoten waren die tijdens de oorlog hun kinderjaren hebben doorgebracht *in Engeland* en die dus weinig weten van wat hun leeftijdsgenoten hier echt hebben meegemaakt in bezet gebied (tenzij hetgeen zij thans via deze vervolgserie kunnen vernemen). Maar over alle verschillen heen, hebben zij allen “das Wunder der Liebe” beleefd, ... met nochtans een vaak wisselvallige en soms noodlottige afloop voor zij die tijdens de bezetting dit niet als kind maar als tiener of jonge volwassene hebben meegemaakt. Marlene Dietrich raakte ergens de *kern* van de zaak wanneer zij zong “Ich bin von Kopf bis Fuss auf Liebe eingestellt, und das ist meine Welt ... und sonst gar nichts!” (5)

VERTALING :

- (1) “We konden daar gemakkelijk even de dagelijkse sleur van de oorlog vergeten. We hadden er immers een grote marge voor het beleven van onze persoonlijke kleine genoegens. Het waren bijna vakantiegenoegens, of het nu al dan niet oorlog was. En van de nacht maakten wij een dag, veelal in gezelschap van een mooie vrouw! Ja, dat was al te gek !”
- (2) “Die vrouwen werden tijdens de bezetting al lang geconfronteerd met anti-Duitse haatgevoelens. Na de bevrijding van hun land bevonden zij zich in een kwellende situatie. Maar het Derde Rijk, de nazi's en de door niets te rechtvaardigen oorlogsmisdaden hadden vanzelfsprekend totaal niets te maken met wat zij in de praktijk deden, een handelwijze waardoor zij in oorlogstijd hun leven en hun liefdesleven concreet gestalte hebben gegeven. Niettemin werden zij eigenlijk moreel ertoe aangezet, hun vaderlandsliefde continu te bewijzen door afstand te nemen tegenover al wat Duits was. En dit bestendig verwachtingspatroon hebben zij in toenemende mate ervaren *als een vorm van uitsluiting* uit de maatschappij. Het wantrouwen dat hierachter schuilgaat, maakt dan het leven van alledag onvermijdelijk wel bijzonder moeilijk.”
- (3) “Ik weet dat er ooit eens een wonder zal gebeuren, en dat onze liefde nooit zal vergaan”
- (4) “Daaraan zal de wereld niet ten onder gaan”
- (5) “Van kop tot teen heb ik mijn zinnen gezet op mijn liefdesleven. En dat is mijn leefwereld, en anders is er niets!”

ILLUSTRATIES : publicatie uitzonderlijk (om "technische" redenen) verschoven naar het eerstvolgend nummer.